

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE

TÜRK DİLİNİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

Prof. Dr. Vural ÜLKÜ

Sayın Başkan, değerli dinleyiciler. Karşılaştırmalı dil bilimi, ağırlıklı olarak Almanca üzerinde çalışan bir kişi olarak Türk dilinin, özellikle bugünkü durumu üzerindeki görüşlerimi, bu konuda yeni görüşler olduğumu düşündüğüm biraz da ters görüşlerimi sunmaya çalışacağım.

“Dil”in ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, insanın, insan olma sürecinde hep üzerinde durduğu, düşünürlerin her zaman ele aldığı en temel soruların başında gelmiştir. Dil biliminde “dil” için yapılan yüzlerce tanımlama arasında en yaygın kabul görenlerden birisinde, dil “bir halka sözlü ve yazılı biçimde iletişim aracı olarak hizmet eden, sesler, kelimeler, onlara bağlanmış anlamlar ve kurallar sistemi” olarak tanımlanmaktadır.

Ancak dilin, bir iletişim aracı olmaktan daha fazla işlevleri olduğu da herkesçe bilinmekte ve kabul edilmektedir. Bir ulusu ulus yapan öğelerin başında dilin geldiği, yine herkesin kabul ettiği bir gerçektir.

İnsanlar, hayatlarında soyut olarak “dil” ile değil, esas olarak kendi ülkelerinin ulusal dili ile, Türkçe, Almanca, İngilizce, Rusça ... gibi “ana dilleri” ile karşılaşır ve ilişki kurar; dil bilimcilerin de gözlemlerinde ve araştırmalarında çıkış noktası, bir toplumdaki insanların “konuşmaları”, sistem olarak dil (*langue*), başka bir deyişle bir ana dilidir.

Bugün yeryüzündeki dillerin kesin sayısı bilinmemekte, bilimsel kaynaklarda “3000 - 7000 arası” gibi tahminlere yer verilmektedir. Bunun nedenleri arasında, bazı dillerin çok az sayıda insan tarafından konuşulması, bazılarının daha hâlâ yazıya geçirilememiş olması vb. sayılmakla birlikte, en önemli nedenlerinden birisi, dil ile lehçe arasında sınır çekmekte yaşanan sıkıntıdır. Bir de zaman içinde çok sayıda dilin “öldüğü”nden söz edilmektedir.

Gerçekte burada bilimsel bir yanılma söz konusudur. Bir halkın dili hiçbir zaman tamamen ölmez, yok olmaz. O dilin resmî dil olarak kullanıldığı devlet yıkılsa, tarih sahnesinden silinse bile -ki buna tarihten pek çok örnek verilebilir- söz konusu dil, en başta o devleti yıkan istilâcılarının dilinde olmak üzere birçok dilde birimler, parçalar halinde yaşamaya devam eder.

Hint-Avrupa dillerinin ortaya çıkışı ve gelişmesi konularındaki bilimsel araştırmalarda çok önemli bir rol oynayan teorilerden “alt katman teorisi” (Substrattheorie), kısaca, bu dil ailesindeki bütün dillerde “ölmüş” denilen eski dillerden birer alt tabaka olduğu gerçeği üzerinde durmaktadır. Bu nedenle, yıkılmış Roma İmparatorluğu’nun dili olan ve “ölü” diye nitelenen Lâtince, Fransızca, İspanyolca vb. Roman dillerinde yaşamaya devam ettiği gibi, bu dillerde o ülkelerin eski halklarının dilleri de “tabakalar” hâlinde yer almaktadır. Ülkemizde ise, Hititçe ve başka eski diller, Anadolu’nun birçok yer adında kendilerini hatırlatır. “Trakya” kelimesi bile, Trak dilinden bir mirastır ve renkli Anadolu dil mozağının taşlarından biridir. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Dil bilimcilerin yeryüzünde binlerce dilden söz etmesine karşılık, Birleşmiş Milletler'e üye devlet sayısı en son tarihli kaynaklarda 193 olarak verilmekte, bu ise, birçok ülkede birden çok, daha doğrusu çok sayıda dilin varlığını belgelemektedir. Örneğin Hindistan'da resmen kabul edilen dil sayısı onlarla, bölgesel diller ve lehçeler ise yüzlerle ifade edilmekte, bu durumda eski sömürgecilerin dili İngilizce'den ortak iletişim dili olarak yararlanma yoluna gidilmektedir. Afrika ülkelerinde de aynı durum söz konusudur.

Bu kadar çok dil arasında, dünyanın geniş alanlarında iletişim dili olarak geçerliliği bulunan, aynı zamanda zengin bir kültür tarihi temeline sahip dillerin sayısı fazla değildir.

Türkçe, bu özellikleri taşıyan sayılı bir dildir. Çok önemli bir özelliği de, hızla değişen ve gelişen bir dil olmasıdır.

Diller, insanların, başka bir deyişle toplumların ürünü olduğu, toplumlar da sürekli değiştiği için, dünyadaki bütün diller de sürekli değişim içindedir. Doğada ve toplumda değişmeyen tek yasa, "her şeyin değişim içinde olduğu" yasasıdır. Dillerdeki değişimler, bütün değişiklikler gibi insanlar tarafından genellikle hoş karşılanmaz, hemen ve esas olarak "bozulma" olarak nitelenir. Dili oluşturan iki ana parçadan kelime hazinesinde (söz varlığında) değişiklikler daha hızlı ve bir bakıma kolayca gözlemlenebilir biçimde gerçekleşirken, gramer alanında daha yavaş ve ancak büyük zaman dilimleri içinde tespit edilebilir. Ancak ne olursa olsun, değişimler olur; hiçbir dil, oluşmaya başladığı zamanki yapısını aynen sürdürmez.

İnsanlar, genellikle kendi hayatlarında da, her şeyin eskiden, kendi çocukluk ve gençlik çağlarında çok daha iyi ve güzel olduğu, zamanla her şeyin "bozulduğu" inancındadır ve bu insanların çok "insani" bir yönüdür. Aynı duygusal yaklaşım, toplumdaki hemen her konu için olduğu gibi, dil konusunda da geçerlidir. Yapılan araştırmalar, bütün ülkelerde insanların büyük çoğunluğunun dildeki değişimleri esasta olumsuz olarak değerlendirme eğiliminde olduğunu, söz konusu ülke dilinin "bozulduğu" ve bu "bozulma"nın sürekli olduğu inancında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Almanya'da, ülkenin dil bilimi araştırmaları alanında en önemli kuruluşu konumundaki Alman Dili Enstitüsü'nün (Institut für Deutsche Sprache, Mannheim) 1990'ların sonunda yaptırdığı bir araştırmada, her yaşta, cinsten ve meslekten binlerce kişiye Almanca'nın durumu konusunda görüşleri ve değerlendirmeleri sorulmuştu. Ankete cevap verenlerin ortalama dörtte üçü, günümüz Almancasının "eskiye göre" bozulduğundan ve kötüleştiğinden emin olduklarını söylemişlerdir. Dilin durumunu eleştirmek amacıyla kullanılan "bozulma", "kötüleşme", "çirkinleşme", "yozlaşma", "hastalanma", "katledilme", hatta "maymun dili hâline gelme" vb. pek çok ifade alt alta dizildiğinde birkaç sayfayı doldurmaktadır.

"Dilde bozulma" kavramının birkaç kaynağı vardır. Bir kere Rönesans (Renaissance – "Yeniden Doğuş") ve hümanizm akımları, "eskiden", Antik Çağda, Eski Yunan ve Roma kültürleri dönemlerinde "her şeyin" çok iyi olduğu, zamanla "her şeyin" bozulduğu inancını insanların beynine işlemişti ve bu konuda Katolik Kilisesi ile de esasta fazla ters düşmüyordu; Kilise sadece başlangıç olarak Antik Çağ yerine cenneti alıyordu, o kadar. 18. yüzyıl sonlarında Fransız, İngiliz ve Alman Aydınlanmacılar, daha sonra da

klâsisizm yanlıları, “gelişme” ve “ilerleme” kavramlarını felsefelerinin ve toplumla ilgili her konudaki görüşlerinin temel taşı yaptılar, fakat etkileri sınırlı kaldı. “Bozulma” kavramı, 19. yüzyıl başlarında Almanya’da hem bir kültür – fikir akımının, hem de bir dil bilimi yönteminin bel kemiğini oluşturdu. Söz konusu olanlar, Almanya’dan çıkıp Avrupa ülkelerine yayılmış tek kültür – fikir akımı olan romantizm ile, “tarihsel – karşılaştırmalı dil bilimi”dir.

Aslında Alman milliyetçiliği ile başlangıçtan itibaren tam bir karşılıklı ilişki ve etkileşim içinde bulunan romantizm, Alman dil biliminin de temelini oluşturmuş, romantizm temsilcilerinin büyük bir heyecanla sahiplendiği “bozulma” kavramı, Alman dil ve halk bilim dallarının kurucusu Jacob Grimm ve arkadaşlarınınca dil bilimi alanına taşınmıştır. Jacob Grimm’e göre, bin yıllık Alman dil tarihi, sadece bir “bozulma”nın tarihidir, bin yıl önceki Almanca kusursuz bir dildir, ancak zaman içinde bozulmuştur (dönemin ünlü düşünürü Fichte’ye göre “dejenere olmuştur”) ve Grimm, 9. yüzyılda yazılmış, ancak son sayfası kayıp olan “Hildebrandslied”in (Hildebrand Destanı’nın) o sayfasına karşılık tüm Alman edebiyatını feda etmeye hazırdır!

Yüz elli yıldan fazla bir süre etkili olan romantizm kökenli tarihsel – karşılaştırmalı dil bilimi, doğaldır ki, bütün ülkelerde olduğu gibi, ülkemizdeki dilcileri de yoğun biçimde etkilemiştir. Dil biliminde bu yöntem, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar tek bilimsel yöntem olarak kabul edilmişti. 1960’lı yıllardan itibaren, de Saussure’ün görüşlerinden hareket eden yapısal dil biliminin ve dil–toplum ilişkileri araştırmalarının önem kazanması, dil biliminin birçok konusu gibi “dilde bozulma” konusunun da yeniden ve yine bir yaklaşımla ele alınmasına yol açmıştır.

Kısaca özetlemek gerekirse, dil biliminde ve dil biliminin komşu alanlarında yapılan araştırmalar, kamuoyundaki “bozulma” ile ilgili yaygın görüşü desteklememekte, Almancada veya başka dillerde bir “bozulma”dan söz etmenin yanlış, en azından çok abartmalı bir yargı olduğunu, tam tersine, bütün dillerde tarihte eşi görülmemiş boyutta bir gelişmeden ve zenginleşmeden söz etmek gerektiğini ortaya koymaktadır; bu sonuç, elbette ki Türkçe için de geçerlidir.

Bu konuda bir örnek vermek gerekirse, Almanca kelimelerin sayısı, 8. yüzyıldaki yazılı ilk belgelerde 3700’den ibaret iken, iki yüzyıl sonra 7800’e, Orta Yüksek Almanca döneminde (11.-14.yüzyıllarda) 37550’ye çıkmış, 1691’de Kaspar Stieler’in hazırladığı ilk büyük sözlükte 68000 kelime yer almıştır (Sonderegger 1979: 236); günümüzün en büyük Almanca sözlüğü 12 ciltlik Duden’de (Das große Wörterbuch der deutschen Sprache) ise, beş yüz bin madde başı “kelimenin” bulunduğu görülmektedir. Bu düzenli ve hızlanan artışın yanında dikkat çekici bir başka husus, sadece son yüzyılda Alman kelime hazinesinin yüzde elli oranında yenileyip büyümesidir. Bu gelişmede en önemli rolü, insanların, en başta çocukların bilgi ufuklarının ve kaynaklarının inanılmaz boyutlarda genişlemesinin, iletişimin yeni teknolojiler sayesinde giderek artan bir hıza ulaşmasının ve pek çok yeni bilim dalının ortaya çıkıp gelişmesinin oynadığı, yoruma gerek bırakmayacak kadar açıktır.

Kelime hazinesi dışında başka alanlarda yapılan incelemeler de benzer sonuçlara götürmektedir. Alman lise öğrencilerinin 1900 – 2000 yılları arasında yazdığı

kompozisyonların yirmişer yıllık dilimler hâlinde incelenmesi, günümüz öğrencilerinin, kelime hazinesi yanında ifade gücü ve genel kültür gibi alanlarda, önceki dönemlerden akranlarına kat kat üstün olduğunu kanıtlamıştır. Bizce bu sonuçlar, ülkemiz ve öğrencilerimiz için de aynen geçerlidir. – Ancak insanların bir kısmı, hâlâ duygusal nedenlerle dilin “bozulduğunu” söylemekten kaçınmamaktadır.

Benzer durum, ülkemiz için de söz konusudur. Ülkemizde de sürekli olarak Türkçenin “bozulduğunu”, “mahvolduğunu”, (bir moda deyiş olarak) “kirlendiğini” söyleyip duranlar vardır. Bu ifadelerin bir kısmını, dile özen gösterme titizliği, televizyonda ve yazılı basında yapılan veya şahısların dil kullanımında karşılaşılan yanlışlar karşısında duyulan –aslında iyi niyetli–kızgınlığın ve tepkinin dile getirilişi olarak yorumlamak mümkündür. Ancak dilimize karşı, sürekli olarak “bozuldu”, “kirlendi” vb. nitelemelerin yararı üzerinde tartışmakta yarar vardır. Nasıl ki bir anne, çok sevdiği çocuğuna sürekli olarak “Sen pissin!”, “Pis kızım!” vs. diyerek bir yere varamazsa, gerçekte asla böyle konuşmazsa, bu konudaki tepkilerde de ölçülü olmanın yararının çok daha fazla olduğu kesindir.

Başka ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de “bozulma” kavramını ele alanların üzerinde durduğu iki ana konudan birisi, kurallarda (söyleyiş = telâffuz, yazım = imlâ ve gramer kurallarında) yapılan yanlışlar, öbürü ise, başka dillerden (tehlike olarak görülen) alıntılardır.

Bu sorunlarla, esas olarak normatif, bütüncül bir yaklaşımla ve tarihsel dil bilimi yöntemleri ve verileriyle meşgul olunmaktadır.

Dilde kuralların, normların, standartların gereğini tartışmak anlamsızdır. Ancak kuralları mutlaklaştırmak veya neredeyse kutsallaştırmak da aynı derecede yanlıştır. Dildeki sürekli değişimler nedeniyle, “doğru” ve “yanlış” biçimindeki değerlendirmeler zaman içinde değişebilir. Almanya’da Gustav Wustmann’ın 1891’de yayımlanan ve o zamanki dil yanlışlarını ele alarak “dil aptallıklarından” (“Sprachdummheiten”) bahseden bu başlıklı eserinin günümüzde incelenmesi, o “aptallıklar”ın büyük bölümünün günümüzde doğru olarak, en azından “olabilir” biçiminde kabul edildiğini ve kurallaştığını, “doğru” biçiminde değerlendirilen birçok yapının ise ya sadece kitaplarda kaldığını ve halk arasında kullanılmadığını, ya da artık yanlış olarak görüldüğünü göstermektedir. “Bugünün yanlış, yarının doğru olabilir.” deyişi, bu olgunun en özlü bir ifadesidir.

Normatif yaklaşım biçiminin bir sakıncası da, kendilerinde kural, norm, standart koyma yetkisi ve gücü görenlerin en azından bazılarında gözlemlenen, sadece kendi dediklerinin doğru olduğu ve olabileceği inancından kaynaklanan, eleştiriye hoşgörüsüz, hatta tepkili ve bunun yanında buyurgan tutumdur. Bu konuda da bir örnek vermek yararlı olacaktır: Son zamanlarda yayımlanan bütün Almanca sözlüklerde, sayısız maddede, ilgili kelimenin tanımlığından (“der”, “die” veya “das”) bölgesel ve sosyolojik kullanım farklarına kadar birçok hususta, farklı biçimlerin varlığı betimleyici (deskriptif) bir yaklaşımla kabul edilerek ve bir değerlendirme yapılmadan gösterilir. Çok uzun tartışmalardan sonra 1998’de yürürlüğe giren yeni Alman yazım sisteminde, pek çok kelimedede iki, hatta üç farklı yazım biçimi yan yana verilir; hepsinin kabul edilebilir olduğu, zaman içinde hangi biçimin daha yaygınlaştığının araştırılacağı belirtilir. Bilimsel konularda yazanlar,

yazılarının tüm sorumluluğunu üstlenerek, yazım kuralları konusunda bile son derece serbest davranabilirler.

Bizde ise, bir üniversitemizde, bilimsel makalelerin yazımında bir özel derneğin çıkarttığı yazım kılavuzunun esas alınması, o kılavuzdaki yazılış biçimlerinin tek doğru olarak kabul edileceği, başka biçimlerin yanlış olarak değerlendirileceği, yazım yönergesine yazılmıştır!

“Bütüncül” yaklaşım da 19. yüzyıl dil biliminin etkisi anlamı taşımaktadır. Buna göre bir dil, masif ve değişmez bir yapı, âdeta bir kristal küre veya gözle görülmez ama saydam bir kütedir. Ayrıca başlı başına bir varlık, canlı bir organizmadır. Genel dil biliminin kurucusu Wilhelm von Humboldt’un bu bağlamdaki görüşlerini işleyerek 20.yüzyıl ortalarında sürdüren Leo Weisgerber’e göre, dil tek başına topluma ve tarihe yön veren bir güçtür. Toplum ve insanları dikkate almayan bu (felsefi anlamda) idealist görüş, sadece tarihsel – karşılaştırmalı dil yönteminde etkili olmakla kalmamış, birçok ülkede dil tartışmalarında büyük bir rahatlıkla kullanılır olmuştur. Bu nedenle, dil biliminin genel geçerli bir tanımlaması olmayan, fakat zorunluluk nedeniyle öyle kullanılan (dil, kelime, cümle ... gibi) birçok temel kavramında olduğu gibi, bu konuda da, üzerinde hiç durmadan rahatça “dil şunu yaptı”, “A dili B dilini etkiledi”, “X dili başka dillerden çok kelime almış” gibi ifadeler kullanırız.

Gerçekte ise durumun başka türlü düşünülmesi gerekmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkıp dil, toplum ve kültür arasındaki ilişkileri konu edinen dil bilimi dalı sosyolengüistik / dil sosyolojisi ile, yine son yıllarda büyük gelişme gösteren “çok dillilik araştırmaları”, konuya başka türlü bir yaklaşım gerektiğini, dili “kristal bir küre”ye benzetmenin doğru olmadığını, bir “sistem” olarak tanımlanan dilin çok sayıda “alt sistem”den oluşan bir yapı olduğunu ortaya koymuştur. Tarihsel yöntemin aksine günümüzün dilini esas alan ve araştırmalarını ona yönelten yapısal dil bilimi ile, toplum - dil ilişkileri araştırmaları ve sözlük bilimi (leksikoloji) bulgularına göre, bütün dillerin içinde çok sayıda ve farklı özellikte grup dili vardır ve (bu araştırmaların öncülerinden Wandruszka’nın deyişiyle) herkes kendi ana dilinde, hem de tam bir bilinçle, onlarca dil kullanır. İşlevleri farklı olan bu “diller”in ayrı gramerleri yoktur, onlar için esas olan kelime hazinesindeki farklılıklardır. Bu yüzden, tıp, psikoloji, basketbol vb. dilindeki durumdan hareketle genel dil konusunda bir yargıda bulunmak çok yanıltıcı olabilir.

İşte bu nedenle de, bütüncül, toptan bir ifadeyle, “Türkçe’de bozulma” gibi bir söz, son derecede tartışılacak bir yargı olmaktadır. Burada asıl sorulması gereken şeyler, “kime ve neye göre” bozulmadan bahsedildiğidir.

“Bozulma”dan bahsedenlerin en büyük kısmı, asıl olarak başka dillerden alıntıları kasteder. “Yabancı” kelimeler, insanların dilde oldukça kolay fark ettiği ve eleştirmeye eğilimli olduğu birimlerdir. Aslında bir dilin başka dillerden kelime alması, bütün ülkelerde tarihin her döneminde gözlemlenen bir olgudur; içinde başka dillerden kelime bulunmayan bir dil olamaz ve düşünülemez. Ancak burada da konunun sosyolojik yön dikkate alınmadan incelenmesi bazı yanlışlara yol açabilir. Gerçekte burada söz konusu olması gereken soru, “kime göre yabancı?” sorusudur. Çünkü eğitimsiz bir kişiye göre - ister yabancı, ister yerli kökenli olsun- “yabancı” olan herhangi bir kavram, bir terim, o

alandaki çalışan kişi için -ister yabancı, ister yerli kökenli olsun- kesinlikle yabancı değildir. Bu konunun tarihine kısaca bir göz atmak, bazı açıklamaları kolaylaştıracaktır.

Türkçemizin kökenlerinin Orta Asya'da olduğunu biliyoruz. Türkçenin en eski dönemleri ile ilgili ilk bilgiler ise Çin kaynaklarında bulunmaktadır. Şimdi, Türkler ile Çinliler arasında böyle ilişkiler olduğunu göre, her iki toplumdaki insanların birbirlerinin dilinden kelime almamaları düşünülebilir mi? Doğaldır ki Türkler, Türklük bilincinin oluşup gelişmesinden, kendilerinin ayrı bir topluluk olduğunu fark etmelerinden itibaren komşularıyla ve bağlantı kurabildikleri başka topluluklarla ilişkiye girmiştir ve yine doğaldır ki, bu ilişkiler dile yansımış, Çince (*inci, ütü, den, tuğ...*), ayrıca Soğdca (*kadın, acun, kent, borç...*), Moğolca (*ağa, maral, kaburga, şakak...*), İran ve Orta Asya dilleri ve adını bilmediğimiz birçok dille kelime alış veriş yapılmıştır. (Tekin 1972: 143)

Bağımsız Türk devletlerinin tarih sahnesine çıkmasından bir süre sonra, 8. yüzyılda Türklerin ana yurdunun Arap kuvvetlerince istilâsı ve istilâcılarının yoğun İslâmlaştırma = Araplaştırma politikası, Türk dilinin gelişmesinde üçdört yüz yıllık ve sonradan kapatılması güç bir boşluğa neden olmuş, daha sonra batıya yönelen Türk topluluklarının yönetici kesimlerinde çok sayıda Arapça ve Farsça kelime kullanılmaya başlanmış, kişi adları bile Arapçalaşmış veya Farsçalaşmıştır. "Türkçe" kavramı, 1277'de Karamanlı Mehmet Bey'in bir iki hafta süren çok kısa eylemi dışında yüzyıllarca önem kazanamamış, ancak 20. yüzyıl başında Kemal Atatürk önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra "Türkiye", "Türk", "Türkçe" kavramlarının içi dolmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde kullanılan dili tamamen ret ve inkâr etmek, radikal bir tutumun ürünü bir düşünüş biçimidir ve Türkçe'nin köklerini koparmaya, yok saymaya çalışmak anlamını taşır. "Osmanlıca" diye ayrı bir ad verilen dil, başka bir dil ülkeden ithal edilmiş bir dil değildir; toplumdaki bir grubun, yönetici kesiminin ve çevresindekilerin, kendi dillerine, özellikle edebiyat diline çok sayıda Arapça ve Farsça kelime almalarıyla oluşmuş bir yazı dilidir. Arapça ve Farsça kelimeler, din alanı dışında başka alanlardan, özellikle bilim, kültür, felsefe, sanat alanlarından alınmış olamazdı, çünkü geri, hatta ilkel düzeydeki Arap ve İran toplumları böyle alanlarda kelime hazinesi üretecek durumdan çok uzaktaydı. Bu yüzden daracık bir kelime hazinesi içinde, bir takı üzerinde çalışılır gibi ince işçilik yapmaya çalışılmış, toplumun küçücük bir alan dışındaki alanları gelişmediği ve güdük kaldığı için, o alanların kelime hazinesi de gelişmemiştir. (Günümüzde de, Arapça ve Farsça kelimelerin büyük bölümü üst düzeyde kültür, bilim, sanat ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzak olduğu için kolayca dilden düşmekte, toplumca önemsenmeyip unutulmaktadır.)

Ancak Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki dil, küçük bir grup dili olan edebiyat dilinden ibaret değildir. Başka alt sistemlerde bazı gelişmeler sağlanmış, Türklerin Anadolu'ya geldikten sonra girdikleri ve öğrendikleri yeni alanlarda, özellikle tarım (bitki, çiçek), balıkçılık, inşaatçılık, denizcilik, deniz ticareti, müzik vb. alanlarında kapsamlı bir zenginleşme gerçekleşmiştir. Bu arada binlerce Yunanca (*defne, biber, bezelye, enginar, fasulye, fidan, vişne, karanfil, kiraz, manolya, mantar, marul, ihlamur, tarçın, körfez, liman, gönder, gümrük, avlu, anahtar, uskumru, levrek, palamut, lüfer, sünger...*), İtalyanca (*kaptan, güverte, fırtına, lokanta, masa, patiska, karyola, sigorta, banka, borsa,*

fatura, fire, manifatura; alabora, arma, bandıra, dümen, filo, iskele, liman...), daha sonra yine binlerce Fransızca (*vapur, tren, bagaj, garaj, sinema, gişe, bilet, adres, şoför....*) ve çok sayıda Slâv kökenli kelime (*kral, kraliçe, izbe, kapuska, şapka....*) ya olduğu gibi, ya da dile uydurularak alınmış, bunlardan yeni türetmeler için yararlanılmıştır. (Alınan kelimelerin büyük bir bölümü de dolaylı olarak, örneğin Yunanca veya İtalyanca üzerinden alınan, fakat başka bir dilden gelen kelimelerdir.)

Osmanlıca örneğinde gözlemlediğimiz bu husus, “alıntı” konusunda çok önemli ve her zaman geçerli bir olguya işaret etmektedir. “Kelime alma”, herhangi bir yabancı gücün veya güçlerin, bir yabancı hükûmetin veya hükûmetlerin, bir kurumun veya kurumların emriyle veya baskısıyla olmamakta, ilgili kişilerden kaynaklanmaktadır. Kelimeleri, şu veya bu nedenle (zorunluluktan ve gerekli gördükleri için veya yenilik, prestij, modernlik, dikkat çekme arzuları ve hevesleri ile), kişiler almaktadır. Dilde balıkla ilgili kelime yoksa ve birisi ömründe ilk defa barbunya görüyorsa, bunu olduğu gibi veya kendi söyleyişine uydurarak alacaktır. Aynı şey *telefon*'dan *otomobil*'e, *asansör*'den *opera*'ya binlerce kelime için geçerlidir. Dergi adı olarak *Hey Girl, TV Guide...*, ticaret dünyasında görülen *Show-Room, Shoe-Center, House Costume...*,hatta *Pasha Teahouse, Shalgam...* gibi biçimler ikinci kategoriye girer. Ancak aynı olgular diğer ülkelerde de söz konusudur. Bazı Alman televizyon kanallarının haberleri Almanca o kadar kelime varken İngilizce *News* başlığı ile verilmekte, bayanlar için İngilizce *Woman*, çocuklar için *Kids* dergileri yayınlanmaktadır.

Osmanlıca örneğini olumsuzlaştıran yön, çok sayıda (ancak farklı alanlarda!) kelime alınmasından daha çok, yazı dilinde Arapça ve Farsça gramer kurallarının temel oluşturmasıdır. Bunda da suçlu “dil” değil, genel olarak bir eğitim sistemi oluşturmakta Avrupa ülkelerine göre çok geç kalan, bu sistemi oluşturmakta da Türkçeye önem vermeyen yönetici kesimdir. Eğitim sistemi geliştirilmemiş, çünkü geniş halk kitlelerinin bilgi sahibi olması önemsenmemiş, hatta tehlikeli görülmüştür. (Eğitim sisteminin geliştirilmemesi nedeniyle, bu konuda Türkçe'ye verilen zararın da sınırlı kaldığı düşünülebilir ve bununla teselli bulunabilir.)Avrupa ülkelerine göre matbaanın da günlük gazetenin de yüzlerce yıllık gecikme ile girdiği, Fransız düşünürü Voltaire'in “okumayan insanlar ülkesi” diye nitelediği Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra, 1928'de yeni harflerin hızla kabulünde ve yerleşmesinde, halkın sadece yüzde beş kadarının okuma yazma bilmesi gibi üzücü bir olgu önemli - ve yararlı - bir rol oynamıştır. Okuma-yazma oranı yüzde doksanlarda dolaşan ülkelerde alfabe değişikliği kolay kolay düşünülemez ve gerçekleştirilemez.

Cumhuriyetin kurulması, “millî eğitim” politikası ve “öğretim birliği” ile, Türkçe eğitimin yolu açılmış, başka bir deyişle, Türkçenin önündeki Arapça gramer seddi kaldırılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda dil konusunda bir başka büyük eksiklik, dil çalışma ve araştırmalarının olmayışıdır. Rönesans ve hümanizm akımlarının, bir ölçüde de coğrafî keşiflerin etkisiyle 15. yüzyıldan itibaren Avrupa ülkelerinde ulusal dillerin tarihi, (tek ve çok dilli) sözlük, gramer, etimoloji çalışmaları başladığı, matbaa yardımıyla yazım, gramer kitapları, sözlükler, çeviriler halkın kullanımına sunulduğu hâlde, Osmanlı devletinde

insanlar bunlardan habersiz yaşamıştır. Türkçenin gelişiminde Orta Asya'daki Arap istilâsından sonra oluşan üç-dört yüzyıllık boşluğa, matbaanın çeşitli nedenlerle, esas olarak kökten dincilik yüzünden ülkeye sokulmamasıyla yeni ve bir başka boşluk eklenmiş, yüzyıllar boşa geçirilmiştir. Türkçe ilk sözlük 19. yüzyılın ikinci yarısında, Türkçe'nin grameri ancak 20. yüzyılda yazılabilmektedir. Her iki durumda da, örneğin Almanca'ya göre yaklaşık 350-400 yıllık gecikme söz konusudur!

İşte dil ve dil araştırmaları konusundaki bu dağınıklığın yerini, Atatürk'ün 1932'de Türk Dil Kurumunu (önce: Türk Dilini Tetkik Cemiyeti) kurmasıyla, düzenli ve amaçlı araştırmalar almıştır. Zaman zaman eleştiri konusu olan bazı aşırılıklara rağmen, Türk dili konusundaki araştırmaların ve çalışmaların, Cumhuriyet öncesi dönemler, hatta yüzyıllar ile karşılaştırılmayacak kadar geniş, derin ve kapsamlı olduğu muhakkaktır. Bu araştırmalar ve TDK dışında, üniversitelerde yapılan çalışmalar, Türkçe konusunda "bozulma" vb. görüşlerinin kesinlikle doğru olmadığını, tersine, Türkçe'mizin tam bir gelişme içinde olduğunu açıklıkla belgelemektedir. 1930'larda Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı ilk "Türkçe Sözlük"te 23 bin dolaylarında belirlenen kelime sayısı, aynı sözlüğün 2000 yılındaki iki ciltlik son baskısında 75 bin olarak verilmektedir; başka bir deyişle, kelime hazinesinde üç kattan fazla bir zenginleşme söz konusudur. Öte yandan, Türkiye'de matbaanın faaliyete geçirilmesinden yeni harflerin kabul yılı 1928'e kadarki iki yüz yıllık sürede sadece 25 bin kadar kitap basılmışken, günümüzde artık bir yılda 10 bine yakın kitap basılmakta, çok sayıda ve her alanda dergi ve gazete yayınlanmaktadır. Gazete ve dergilerin baskı sayısı düşük bulunarak eleştirilse de, tarihte bir Türk topluluğunda ilk defa olarak milyonlarca insan bu basın organlarından yararlanmakta, bir merkezden yapılan televizyon ve radyo yayınları, yine tarihte eşi hiç görülmedik biçimde bütün evlere girmekte, dilde birlik konusunda çok önemli bir alt yapı oluşturmaktadır. Yazılı ve elektronik yayın - iletişim araçlarındaki gelişme, elbette dile yansımakta, kelime hazinesi elbette büyümektedir. Günümüzün herhangi bir gazetesindeki bir makale, yüz yıl öncesinin bir yazısından tasavvur edilemeyecek kadar öndedir. Kelime hazinesi elbette ki çok farklılaşmıştır; bir yanda Türkçe yeni türetmeler hızla artmış, öte yandan da bilgi ve teknoloji çağının gereği ve doğal sonucu olarak, görünür "yabancı kelimeler" (*center, room, plaza, ...vb.*) ile, ilk bakışta belli olmayan, çeviriler yoluyla dile giren alıntılarda (*yeşil ışık yakmak, dar boğaz, içki almak, sivil toplum örgütleri, .. vb.*) artış olmuştur.

Bu alıntılara bakarak hemen paniğe kapılmak ve "bozulma"dan bahsetmek yerine, dilimizdeki "yabancı" kökenli kelimeleri artık çağdaş dil bilimin bulgularına dayalı bir bakış açısıyla ele almakta büyük yarar vardır. Alman dil bilimci Von Polenz'in deyişiyle, "kelimelere pasaport sorulması", bu alanda ırkçı ve nasyonalist yaklaşım dönemi geride kalmış, kelimelerin toplumdaki kullanımı, asıl değerlendirme ölçütü olmuştur. Bir dilin kelime hazinesinin sadece o dilin öz kaynaklarından oluşturulan kelimelerden oluşabileceği kesinlikle gerçekçi bir düşünce değildir. Bütün dillerde kelime hazinesi, esas olarak kelime yapımı (eklerle türetme, birleştirme), kelimelere yeni anlamlar yükleme ve alıntılar (başka dillerden kelime alma) yollarıyla gelişir. "Küreselleşme" kavramından bu kadar rahatlıkla söz edildiği günümüzde, iletişimin ve ulaşımın tarihte eşi görülmemiş biçimde ve boyutta gelişmesi ile, insanlar arasında gelişen ve yoğunlaşan ilişkiler ve teknolojik devrim, kelime alış verişini de yine tarihte eşi görülmemiş biçimde

hızlandırmıştır. Ancak bu alış veriş olayında “eşitlik” ten söz etmek hayalcilik olur; elbette ki bazı ülkelerin insanları, bazı dillerden daha çok kelime almakta, bazılarından ise hiçbir kelime alınmamaktadır. Kelime transferinde belirleyici öge, bir dilin konuşulduğu ülkenin bilim, kültür, ekonomi, siyaset ve askerlik alanlarındaki gücüdür. Günümüzde kimsenin Svahili dilinden, Arapçadan, Moğolcadan vb. bir dilden kelime alması kolay kolay düşünülemez. Buna karşılık, yüksek teknoloji ürünleri alan bir ülkede insanların, o ürünleri satan ülkenin diline karşı tutumu çok farklı olur. (“Nesneyle adı birlikte gelir” kuralı!). 1970’li yıllarda Alman parlâmentosunda hükümetin dış ülkelerde Almanca öğretimini desteklemek için ayırdığı ödeneği fazla bularak eleştirenlere, devrin Dış İşleri Bakanı, “önce dil giderse, ardından mal gider; Almanca bilenler, Alman mallarını tercih ederler” diyerek cevap vermişti.

Bugün hemen hemen istisnasız bütün ülkelerde, İngilizcenin etkisinden söz edilmektedir. Almanca bağlamında yapılan araştırmalarda, çok gelişmiş bir kültür ve bilim dili olan bu dilde, 5 bin kadarı çok aktif ve günlük kelime hazinesinde yer alan 40 binden fazla İngilizce kelimenin varlığı belirlenmiş ve sözlüklere kaydedilmiştir. Benzer durumlar, rakamlarda farklılıklar olsa da, bütün Avrupa dilleri için geçerlidir. Aslında üç ana parçası Lâtince, Germence ve Fransızca olan, bunun yanında kelime hazinesinde yüze yakın dilden kelimenin yer aldığı, bütün bu parçaların (yakın sayılabilecek bir geçmişte) ustaca darbelerle budanıp basitleştirilerek oldukça pratik bir düzene sokulduğu tam bir “karma dil” olan İngilizce, asla dünyanın en güzel ve en kusursuz dili olduğu için değil, Amerika Birleşik Devletleri’nin dili olduğu için yaygındır ve etkilidir. İngilizcenin günümüzdeki durumu, İlk Çağda Yunancanın, Orta Çağda Lâtincenin, 18.-19. yüzyıllarda Fransızcanın durumları ile benzerlik gösterir: O diller o çağlarda (çok güzel ve kusursuz diller oldukları için değil,) hangi nedenlerle geniş bölgelerde yaygın iletişim aracı olmuşlarsa, İngilizce de günümüzde aynı nedenlerle aynı rolü oynamaktadır; sadece boyutlar değişmiştir, o kadar. İngilizce bir kelimeyi kendi iradesi, isteği ve kararı ile alıp kullanmaya başlayan bir kişi, toplumda uygun bir ortam söz konusu yapayalnız kalırdı. Ancak büyük çoğunluğu çok kısa, hatta tek heceli olan İngilizce kelimeler, kelime hazinelerindeki boşluklara kolayca yerleşmekte, küçük anlam farklarını (nüansları) vermekte de yarar sağlamaktadır.

Bütün bunları dikkate almadan, bütün alıntıları dilden uzaklaştırmaya kalkışmak, yaratıcı gücü ekonomik olmayan biçimde kullanmak anlamını taşır. Dilden kelime atmaya kalkışmak, yaptım demekle kolay kolay gerçekleşmeyecek bir iştir. Böyle bir durumda, ya “atılacak” kelimenin yeri boş kalacaktır, ki toplumda böyle bir şey olamaz, ya da ona bir karşılık bulunacaktır. Bulunan karşılığın doğru ve güzel olması, onun tutunması için bir garanti olmadığı gibi, yanlış ve çirkin olması da tutunmaması için bir neden olmaz. Uzun zahmetler sonucu bulunduğu ifade edilen, *atom* karşılığı *çitin*, *oksijen* karşılığı *ekşiten*, *disk* karşılığı *teker*...vb. birçok kelimenin tutunmamasında doğru olup olmadıkları rol oynamamıştır. Toplumun, kökeni ne olursa olsun bir kelimeyi neden tuttuğu, neden tutmadığı konusunda bir dil bilimi yasasına henüz ulaşamamıştır.

Alıntılar konusunda yasaklayıcı bir tutum, dil bilimini devreden çıkarmak anlamını taşır.

Aktif kelime hazinesi en zengin şair ve yazarların başında gelen Alman düşünürü Goethe, günümüz dil biliminin bulgularını daha 19. yüzyıl başlarında şöyle dile getirmektedir: *“Die Gewalt einer Sprache ist nicht, dass sie das Fremde abweist, sondern dass sie es verschlingt.* - Bir dilin gücü, yabancı olanı reddetmesinde değil, özümsemesinde görülür.” Yabancı kelimelere karşılıklar konusunda ise 1813'te şunları yazar:

“...yabancı kelimeler konusunda ne çok hırçındır ne de umursamaz ve kayıtsız. Ancak şunu samimiyetle söyleyebilirim ki, (...) hayatta ve çevremdekilerle ilişkilerimde çoğu kere, dil özleştirmesi işine kendilerini öylesine aşırı heyecanlı biçimde kaptıranların aslında ruhsuz insanlar olduğunu gördüm. Çünkü, bunlar bir kelimenin değerini takdir etmekten çok uzak olduklarından, onun yerine hemen ve kolayca, kendilerince aynı anlama gelen bir karşılık buluverirler. (...). (Riemer'e Mektup, 30.06.1813; Goethe – Gedenkausgabe, Bd.19, s. 704-705)

Bir başka yazısında, “başka bir dilin çok daha güçlü ve çok daha ince bir ifade sağlayan bir kelimesini kullanmaya karşı çıkan olumsuz özleştirmeciliği lânetlediğini” söyler ve konuyu şöyle sürdürür:

“Ana dili aynı zamanda hem özleştirmek hem zenginleştirmek – bu, ancak büyük insanların işidir. Zenginleştirmeden özleştirme, çoğu kere ruhsuzluk olarak kendini gösterir; çünkü, bir kelimenin içeriğini bırakıp sadece dış yapısına bakmaktan daha kolay bir şey yoktur. Ruh ve bilgi sahibi insan, ne gibi unsurlardan oluştuğu ile fazla ilgilenmeden, kelime malzemesini yoğurur ve biçimlendirir. Ruhsuz insanın söyleyeceği fazla bir şey olmadığından, kolayca arı dille konuşup yazabilir. Önemli bir kelimenin sözde karşılığı olarak ne kadar cılız ve kavruk bir kelime ileri sürdüğünü, - o önemli kelime kendisi için asla canlı olmadığı, onu kullanırken hiçbir şey düşünmediği için, - nasıl hissedebilir ki? Özleştirme ve zenginleştirmenin çok çeşitli yolları vardır; dilin canlı bir biçimde büyüyüp gelişmesi isteniyorsa, bunların aslında iç içe girmesi gerekir. (...). (Maximen und Reflexionen, Goethes Werke - Hamburger Ausgabe, Bd.12, s. 509)

İşte can alıcı nokta, anahtar kavram “zenginleştirmek”tir. “Kelime hazinesi” dediğimiz zaman da, “hazine” ile bir zenginlikten söz ediyoruz. Bu nedenle, alıntıların dili sadece “bozduğunu”nu, “kırlettiği”ni söylemek, dilin yüceliğini, gücünü, büyüklüğünü gözden uzak tutmak anlamını da taşır. Goethe, kendi çağında dilin “kirlenmesinden” söz edenlerden çok rahatsız olur, dilin bir çamaşır parçası olmadığını belirtir ve “kirlenme”den söz edenlerin öncüsü, sözlük yazarı Joachim Heinrich Campe'yi “Alman dilini sodalı su ve kumla temizlemeye kalkan korkunç çamaşırcı kadın” sözleriyle alaylı eleştirinin hedefi yapar. Evet, gerçekten de “kirlenme”den söz edildiğinde, dilin bir çamaşıra benzetilip benzetilmediğini düşünmekte yarar vardır.

Türkçemiz bugün gücünü kanıtlamış bir dildir; ama bu, yüzde yüz saf bir dil olduğundan değil, ülkede genel kültür düzeyinin yükselmesi ve bunun da dile yansması sonucunda gerçekleşmiştir ve gerçekleşmektedir. (Bu arada: “Türkçe ile bilim yapılamaz.” sözü, amacını aşmış ve asla kabul edilemeyecek bir sözdür.) Elbette Türkçenin kelime hazinesinde de yabancı kökenli kelimeler vardır ve her zaman da olacaktır; ama sırf bu nedenle Türkçenin varlığını tartışma konusu yapmaya kalkışmak, ciddiyetle bağdaşmaz.

Tersine, Türkçe, genel eğilimin dışında, kenarda köşede kalmadığını göstermiştir. Bugün bütün kültür dilleri, “son dört-beş yüz yıllık bir ortak gelişim sonucu ve dil kültürü açısından büyük kazançla, birer karma dil hâlini almıştır.” (Polenz 1991: 14). İngilizce, özellikle Amerikan İngilizcesi, karma dil olma bakımından uç noktadadır; ama kimse bu nedenle İngilizceyi hor görmemekte, bu dilin dünyadaki konumu bu yönden hiç de olumsuz etkilenmemektedir. Öte yandan, bütün Avrupa ülkelerinde insanlar, dillerine “bütün yönleriyle” sahip çıkmakta, ayırıcı değil, bütünleyici bir yaklaşım sergilemektedir.

Dilin zenginleştirilmesi ile ilgili önemli bir husus da, bilgi ve uzmanlık alanları dilleridir. Wandruszka, toplumdaki alt sistemler konusundaki görüşleri derleyerek, “Technolekt” kavramını kullanmakta, bir ülkedeki ölçünlü (standart) dil, gündelik dil, bölgesel diller (lehçeler – ağızlar) dışında, “şiir –edebiyat, felsefe, din, siyaset, hukuk, tıp, doğa bilimleri, teknik, ekonomi, spor, moda” dillerini bu kavramla ifade etmekte, bunlara bir de “sosyolektler”i (sosyal grupların kendilerini toplumdan bilinçli olarak ayırma dillerini) ve argoyu (slang) eklemektedir.

Bu dillerin her birinin genel dil hazinesine ayrı bir katkısı vardır ve bu alanların kelime hazinelerinin derlenip belgelenmesi, önemli bir görev oluşturur. Teknolektlerin terimlerinin herkes tarafından anlaşılması ve kullanılması mümkün de değildir, gerekli de değildir. Burada da konuya tersten yaklaşmanın, dil sosyolojisini, dil kullanımı dikkate almadan, sadece heyecanlı bir özleştirme çabası ile *hidrojen* yerine *su eden*, *amortisör* yerine *sönümleç* ...vb. karşılıkların veya *yaderklik*, *arsıulusal*, *tekerçalar*...vb. kelimeler önermenin, zenginleştirme çabalarına katkısı üzerinde tartışmak gerekmektedir.

Öte yandan, bir teknolektin gelişmesinin, esas olarak o alanda çalışanlara bağlı olduğu da dikkatten uzak tutulmamalıdır. Bir ülkede filozof yoksa, felsefe dili de gelişemez. Osmanlı İmparatorluğu’nda filozof olmadığı için, felsefe dili ancak Cumhuriyet’in sağladığı ortamda oluşmaya başlamış ve aradan geçen yıllarda büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Almanya’da da başlangıçta felsefe dili yoktu; ancak 15. yüzyıldan itibaren filozofların eser vermesiyle gelişmeye başlamıştır. Fransız İhtilâli sırasında, sonrasında ve 19. yüzyılda Almanya’da üç yüze yakın felsefe dergisi çıkıyordu ve onları besleyecek yeterli sayıda filozof mevcuttu. Bu nedenle Almanca felsefe dili gelişti, masa başında konuya yabancı kişilerce felsefe dili oluşturularak değil. Ve Almancadan “Sprache der Denker und Dichter” (düşünürlerin ve şairlerin dili) dili diye söz edildi.

Bir dilin, ana dili olduğu ülkenin her tarafında tamamen aynı biçimde konuşulması, kullanılması ideal olmakla birlikte, onun insan toplumunun ürünü olması nedeniyle, geniş coğrafi alanlarda bu ideale her zaman yaklaşmak güç olabilir – hele çok geniş coğrafi alanlar ve o alanlarda da farklı tarihî –kültürel gelişimler söz konusu olmuş ise.

Dilin ulusal birliğin sembolü olma özelliğini esas alan ve vurgulayanlar, dilde bölgesel farkları da hoşgörü ile karşılamazlar ve kabul etmezler. Bu konuda Avrupa’da, bir anlamda söz konusu ülkelerdeki siyasal anlayışlara ve geleneklere paralel olarak, iki ana model görülmektedir: Fransız ve Alman modelleri.

19. yüzyıla kadar üç yüzü aşkın devletten oluşan Almanya’nın siyasal yapılışında federal düşünce egemendir (16 eyalet, yerinden yönetim ilkesi). Standart

Almanca da, buna paralel olarak zaman içinde, özellikle son 270 yıl içinde “oluşmuş” tur; ancak Bavyeraca, Saksonca, Platt... vb. bölge dillerine kültürel nedenlerle büyük önem verilir ve özel destek sağlanır.

Fransız modelinde ise, bunun tersine, gerek yönetim alanında, gerek dil konusunda tam merkezîyetçi anlayış egemendir. Fransa’da 16. yüzyıldan itibaren devlet dili ilkesi katı biçimde savunulmuştur. 1539’da Kral I. François “Villers – Cotterets genelgesi” ile, bütün yazışmaların sadece Paris Fransızcası ile yapılmasını buyurmuştu. 1738’de yayınlanan başka bir krallık genelgesi ile bütün bölgesel diller kullanımdan kaldırılmış, 1789 İhtilâl Meclisi ise, Fransızcanın ulusal birliğin sembolü niteliğini yasalılaştırarak bütün bölgesel dilleri, lehçe ve şiveleri yasaklamıştı. Kurallarını “Academie française” (Fransız Akademisi)’in belirlediği ve İhtilâl sırasında nüfusun sadece yüzde yirmisinin kullandığı Paris diline dayalı standart Fransızca, daha sonraki dönemlerde ulusal eğitim politikası ile bütün ülkede yaygınlaştırılmıştır.

Ülkemizde, yönetim açısından olduğu gibi, dil politikası konusunda da Fransız modeli daha yakın bulunmuş ve esas alınmıştır. Bu alandaki sorun, Orta Asya’da büyük Türk dili ailesinden, Türkçe kökenli çok geniş coğrafi alanlara yayılmış Kırgızca, Uygurca, Özbekçe... gibi dillerle Türkiye Türkçesi arasındaki ilişkidir. Bu konuda, yakın ve içten kültürel ilişkiler sonucu, zaman içinde bir bütünleşmenin yavaş yavaş gerçekleşmesi düşünülebilir. Fakat farklılıkları inkâr etmek, zorlama yollara başvurmak veya sadece alfabe birliği ile dilde - hele kısa sürede - tam bir dil birliğine ulaşmayı beklemek, asla gerçekçi olmaz.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde, ulusal birlik açısından tek bir resmî dilin olması gerekir. Bunun yanında, kişilerin istedikleri dili öğrenmeleri ise, doğal haklarıdır. Bölge ağızlarına gelince, bunlar ulusal kültürümüze renk katan, Türk dilinin bütünlüğünü perçinleyen kültürel zenginliklerimizdir. Şimdiye kadar olduğu gibi, bundan böyle de çeşitli şehirlerimizin ağızları bilimsel olarak incelenmeli, araştırılmalı ve değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, Türkçemizi, coğrafi ve sosyal birimleri, eski yeni, yerli yabancı kökenli kelimeleri ile büyük bütün olarak, gittikçe büyüyen, gelişen, zenginleşen, güçlü, kendisinden haklı olarak gurur duyulacak bir dil olarak görmeliyiz.

Dilimizin tarihteki en büyük gelişme ivmesini sağlayan ise, Türklerin ümmetlikten çıkıp uluslaşmasını sağlayan, Kemal Atatürk önderliğindeki laik, demokratik Türkiye Cumhuriyetidir. Bu gelişimin daha da hızlanması, Türkçenin bir bilim ve kültür dili olarak daha da gelişip zenginleşmesi, araya sıkıştırılmıyım, çok önemli, izninizle “Türkçe ile bilim yapılmaz.” ifadesini huzurlarınızda da protesto ediyorum. “Evet Türkçeyle bilim yapılmaz” diye altını çizerek söyleyen kişiyi hepimiz biliyoruz, o görüşü burada huzurunuzda kınıyorum. Türkçenin bir bilim ve kültür dili olarak daha da gelişip zenginleşmesi, bilim ve kültür alanlarında yaratıcıların sayısındaki artışla birlikte ve cumhuriyetimizin daha da ilerlemesi, yücelmesi ile paralel olarak gerçekleşecektir. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. Cumhuriyetimizin daha da ilerlemesi ve yücelmesi ile paralel olarak gerçekleşecektir.